

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА СКЛАДОВА У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Шапенко Л. О.

*асистент кафедри теорії та історії держави і права
Навчально-наукового юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

Абражевич Д. А.

студентка

*Навчально-наукового юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

Демократичні зміни в Україні, що зумовлені євроінтеграційними процесами, стали початком масштабних інноваційних трансформувальних процесів у всіх сферах суспільного життя. Ці зміни демонструють не лише шляхи та напрямки майбутнього розвитку, а й проблеми, які стають перепоною у цьому процесі. Насамперед, мова йде про сучасні тенденції формування правової держави та громадянського суспільства, як необхідних умов для розбудови незалежної демократичної держави та самоствердження українського народу.

Відповідно до ст. 1 Конституції України, прийнятої 28 червня 1996 р., Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Проте зазначені положення мають здебільшого декларативний характер, залишаючись поки що не реалізованими на практиці. Адже на сьогодні Україну охоплюють системні кризи в економічній, політичній та інших сферах суспільного життя, одним із основних факторів яких є низький рівень правосвідомості та правової культури як громадян, так і представників влади. А це, в свою чергу, ставить під сумнів питання щодо ефективності реалізації чинного законодавства та негативно позначається на формуванні правової держави в Україні.

Говорячи про побудову та функціонування правової держави, слід зазначити, що її основою є громадянське суспільство, тобто об'єднання вільних і рівноправних людей, кожному з яких держава забезпечує рівні юридичні можливості мати економічні, політичні та інші права. Тобто громадянське суспільство – це те суспільство, яке спроможне створити правову державу. Саме тому проблематика формування в Україні громадянського суспільства є головною з переліку вимог для обов'язкового виконання на шляху вступу до Європейського Союзу (далі – ЄС) у статусі повноцінного суб'єкта міжнародної спільноти. Досвід європейської цивілізації доводить, що без постійного вдосконалення та розвитку громадянського суспільства ефективний розвиток самої держави значно гальмується або і взагалі припиняється. А запорукою функціонування міцного та довготривалого громадянського суспільства є постійний діалог за схемами: «індивід – політична влада», «суспільство – держава». Саме на такій концепції взаємодії між цими елементами і будується ідеал громадянського суспільства в цілому, тобто його рівень розвитку – це лише питання їхньої ефективної співпраці та взаємодоповнення [1, с. 164].

Важливою передумовою набуття членства в ЄС є відповідність держави-претендента основоположним принципам, закріпленим у Вашингтонському договорі 1949 р., що стосується демократії та свободи людини. Розглядаючи позицію України стосовно даного питання, необхідно розуміти важливість утвердження демократичних цінностей і формування нової європейської моделі громадянського суспільства

та правової держави, запровадження децентралізаційних процесів, які дають змогу громадянам прямо брати участь у державноуправлінських відносинах.

Ще однією перепорою на шляху розвитку громадянського суспільства та правової держави в Україні виступає менталітет народу. Тривалий час перебуваючи під впливом тоталітарної системи, українці не мали власних уявлень про розбудову та функціонування демократичної держави і громадянського суспільства. В Україні й досі відчутні ідеї адміністративної системи управління, що тягне за собою аксіому, в якій не держава існує для громадянина, а громадянин для держави. Проте «європеребудова» покликана змінити цей стан, адже передбачає адаптацію української правової системи до європейських норм та впровадження демократичних принципів. Але для цього необхідно, перш за все, адаптувати власну ментальність до нових реалій України та Європи [2, с. 8].

Вдосконалення інститутів в українському суспільстві необхідно проводити шляхом їх реформування відповідно до європейських політико-правових стандартів. У цьому процесі особливо важливим є втілення в життя вже запланованих реформ на основі взаємодії та злагодженої співпраці органів влади та інститутів громадянського суспільства. Дана співпраця не повинна зводитися тільки до інформування громадян про них, а навпаки, громадськість повинна брати безпосередню участь у реалізації поставлених завдань.

Для утвердження правової держави слід також переглянути законодавство та скасувати закони, що суперечать потребам правової держави й відповідного суспільного життя. Також необхідно окреслити та проводити чітку правову політику, адаптувати вітчизняне законодавство до законодавства ЄС, що передбачено курсом України на інтеграцію в єдину Європу тощо. Результатом усіх цих заходів має стати забезпечення верховенства права, правового характеру чинного законодавства, істотне обмеження відомчої нормотворчості, оскільки підзаконні нормативно-правові акти (різні інструкції, розпорядження та ін.) нерідко приймаються всупереч закону й паралізують його дію. Складовою руху на шляху до правової держави має стати реформування судової системи, зокрема розширення спектру правових засобів для підвищення ефективності здійснення контрольних функцій суду та забезпечення виконання судових рішень. Важливим також є чітке впорядкування процесу правотворчості, розмежування правотворчих повноважень органів законодавчої та виконавчої влади [3].

Обравши курс на євроінтеграцію, необхідно розуміти, що правову державу неможливо побудувати обмежившись лише зміною законів в державі. Крім прогресивного та дієвого законодавства має сформуватися система суворого контролю над додержанням й виконанням законів усіма суб'єктами правовідносин: державою, державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, посадовими особами та громадянами. Це є особливо важливим процесом в умовах перехідного періоду, коли одночасно з новими формами суспільних відносин функціонують і старі. Не менш важливою умовою побудови правової держави є підвищення якості юридичної практики, яка залежить від правової та професійної культури тих, хто створює, змінює та застосовує законодавство.

Формування правової держави є завданням як органів державної влади, так і громадянського суспільства. Цей процес слід розглядати як взаємозумовлюючий. Також слід підкреслити зацікавлену участь у ньому таких інститутів громадянського суспільства як наукове співтовариство, засоби масової інформації, політичні партії і рухи, профспілки та громадські об'єднання.

Світовий і вітчизняний досвід доводить, що панування закону і конституційний порядок неможливі без постійної боротьби громадян за свої права, за відповідальну, чесну й ефективну публічну владу. А це значить, що дуже багато залежить від соціальної активності й ініціативності людей, їх творчої і життєвої енергії, рівня культури і освіти, моральності і правового мислення [4].

Виходячи із вищевикладеного можна стверджувати про те, що інтеграція України в європейську спільноту, а згодом і її членство в ЄС зовсім не означає автоматичного створення та функціонування в Україні нового зразка громадянського суспільства та правової держави в цілому. Істотними зміни можуть бути тільки за умови, що вони будуть відображати інтереси більшості громадян, спиратися на власний економічний та інтелектуальний потенціал, сильну і правову державу. Українцям також важливо довести свою прихильність до базових цінностей Європи, демонструючи готовність до реальних змін та реформ усередині держави, що також входить до переліку ще не вирішених проблем, які стоять на перешкоді формування правової держави і громадянського суспільства в Україні в умовах інтеграції до ЄС.

Література:

1. Машталір Х. Інтеграція України до Європейського Союзу як основа для розбудови громадянського суспільства / Х. Машталір, С. Леськів // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 6. – С. 163-166.
2. Прилипчук О.В. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС / О.В. Прилипчук // Державне будівництво. – 2015. – № 1. – С. 1-10.
3. Кудряченко А. Ідея правової держави в контексті європейської інтеграції України [Електронний ресурс] / А. Кудряченко // Віче. – 2010. – № 16 – Режим доступу: <http://veche.kiev.ua/journal/2149/>.
4. Дяченко О.М. Формування правової держави, як вектор розвитку громадянського суспільства в Україні [Електронний ресурс] / О.М. Дяченко. – 2017. – Режим доступу: <http://bogodukhiv-rada.gov.ua/formuvannya-pravovo%D1%97-derzhavi-yak-vektor-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukra%D1%97ni/>.